

सर्वोच्च अदालत, विशेष इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री गिरीशचन्द्र लाल
माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की
आदेश

०७०-WS-००२७

विषय:- उत्प्रेषणसमेत ।

का.जि.का.म.न.पा. वडा नं. ९, बत्तीसपुतली खरिवोट कुमारी मार्ग घर नं. १६१
घर भई ज्योति विकास बैंकको प्रयाग पोखरी शाखाको सुपरभाईजर पदमा
कार्यरत रही ऐ. बैंकमा क्रियाशिल रहेको ज्योति विकास बैंक लि. स्वतन्त्र
कर्मचारी संघको अध्यक्ष समेत रहेको सनिराज श्रेष्ठ-----१
का.जि.का.म.न.पा. वडा नं. ७ रातोपुल घर नं. १२१ घर भई ज्योति विकास
बैंकको केन्द्रीय कार्यालय, अपरेशन विभागको कनिष्ठ सहायक पदमा कार्यरत
रही ऐ. बैंकमा क्रियाशिल रहेको ज्योति विकास बैंक लि., स्वतन्त्र कर्मचारी
संघको कोषाध्यक्ष समेत रहेको शुक्र थुलुङ-----१

निवेदक

विरुद्ध

नेपाल राष्ट्र बैंक केन्द्रीय कार्यालय, बालुवाटार, काठमाडौं-----१
ऐ. को बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग ऐ.ऐ.-----१
श्री ज्योति विकास बैंक लि. केन्द्रीय कार्यालय, कमलादी काठमाडौं-----१
ऐ. को सञ्चालक समिति ऐ. ऐ.-----१
ऐ. का प्रमुख कार्यकारी अधिकृत ऐ. ऐ.-----१
ऐ. को जनशक्ति व्यवस्थापन विभाग-----१
ऐ. का प्रमुख ऐ. ऐ.-----१

विपक्षी

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ र १०७(१) (२) बमोजिम उत्प्रेषण लगायतको आदेश जारी गरी पाउँ भनी पेश हुन आएको प्रस्तुत रिटको संक्षिप्त तथ्य र ठहर यस प्रकार छ :-

निवेदकहरुले क्रमशः स्नातकोत्तर र एस.एस.सि को शैक्षिकयोग्यता हासिल गरेका छौ । निवेदकहरुले हासिल गरेको शैक्षिक योग्यताको आधारमा निवेदक सनिराज श्रेष्ठलाई सुपरभाइजर पदमा र निवेदिका शुक्र थुलुङ्गलाई कनिष्ठ सहायको पदमा नियुक्ति दिईएकोले प्रचलित ऐन, नियम र बैंकको नियम समेतको अधिनमा बैंकको हित चिताई इमानदारीपूर्वक पदीय जिम्मेवारी निर्वाह गरी आएका छौ । प्रत्यर्थी बैंकको १% भन्दा कम संस्थापक शेयरहरु निवेदक सनिराजको ४६,४८० र निवेदिक शुक्र थुलुङ्गको पिता पदम प्रकाशको नाममा ४६,००० कित्ता संस्थापक शेयर रहेका छन् । पदिय दायित्व निर्वाह गरी आउने क्रममा प्रचलित श्रम ऐन तथा ट्रेडयूनियन ऐन, नियम समेत बमोजिम प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेडयूनियनको गठन गर्ने भन्ने बैंकमा कार्यरत कर्मचारीहरुको भेलाबाट निर्णय भएकोले आवश्यक कागजातसहित ट्रेडयूनियन दर्ताको लागि श्री श्रम कार्यालय बागमती अञ्चलमा निवेदन दिएकोमा उक्त कार्यालयबाट मिति २०७०।३।९ मा ज्योति विकास बैंक लि. स्वतन्त्र कर्मचारी संघ नामक ट्रेड यूनियन दर्ता भएको छ । निवेदकहरु उक्त ट्रेडयूनियनको क्रमशः अध्यक्ष र कोषाध्यक्ष रहेको छौ ।

ट्रेडयूनियनको पदाधिकार ग्रहण गरेपछि बैंक तथा कर्मचारीहरुको समेत हक हितसँग सम्बन्धित विषयहरुको सम्बन्धमा पटक पटक वार्ता गर्न जाँदा व्यवस्थापन पक्षले कुनै वास्ता नगरेको र बैंकमा कार्यरत कर्मचारीहरुको भेलाबाट व्यवस्थापन समक्ष बैंक र कर्मचारी हक हितसँग सम्बन्धित ५४ सूत्रिय माग राख्ने निर्णय भए बमोजिम मागपत्र दर्ता गराएका थियौं । उक्त माग पत्र दर्ता भएपछि वार्ता गरी समस्या समाधान गर्नु पर्नेमा सो बमोजिम नगरेकोले दफा ७४(३) बमोजिम समस्या समाधान गरी पाउँ भनी श्रम कार्यालयमा मिति २०७०।६।२१ मा निवेदन पत्र दर्ता गराइएको थियो । निवेदनमा कारवाही गरी उक्त कार्यालयले प्रत्यर्थी बैंकको

व्यवस्थापकलाई मिति २०७०।७।१२ मा बार्ता गर्न आउनु भनी बार्ताको लागि बोलाई कारवाहीयुक्त अवस्थामा रहेको छ । प्रत्यर्थी नेपाल राष्ट्र बैंकबाट मिति २०७०।५।३० मा निर्देशन जारी गरेको छ । जारी भएको निर्देशनको बुँदा नं. ३.मा यस बैंकबाट जारी भएको एकीकृत निर्देशन २०७० को इ.प्रा. निर्देशन नं. ६ को बुँदा नं. ४ (कर्मचारीहरुले पालना गर्नुपर्ने आचरण सम्बन्धी व्यवस्था थप गरिएको छ भनी “इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाका संस्थापक वा संचालकका एकाघर परिवारका सदस्य वा एक प्रतिशत भन्दा कम संस्थापक शेयर धारण गर्ने शेयरधनीले सोही संस्थामा कर्मचारीको रुपमा कार्य गरेको अवस्थामा त्यस्तो कर्मचारी कुनै पनि कर्मचारी युनियनको पदाधिकारी भई कार्य गर्न हुँदैन” भन्ने व्यवस्था गरिएको रहेछ ।

निवेदकहरुले प्रस्तुत गरेको माग पत्रको सम्बन्धमाबार्ताको लागि औपचारिक रुपबाट नबोलाई अनौपचारिक रुपबाट मिति २०७०।६।२१ मा केन्द्रीय कार्यालयमा बोलाईएकोमा वार्ता कुनै निश्कर्ष विना टुंगिएको थियो । वार्ता सौहार्दपूर्ण वातावरणमा भएको भएपनि निवेदक सनि राज श्रेष्ठलाई भेटघाट छलफलको समयमा बैंकका उच्च पदाधिकारीहरु तथा युनियनका पदाधिकारी समेतको रोहबरमा बैंकका कम्पनी सचिवलाई दुर्व्यवहारजन्य कार्य गर्नु भएको भन्ने जानकारी प्राप्त भएको र उक्त कार्य बैंकको कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६९ बमोजिम अनुशासन र आचरण सम्बन्धी व्यवस्थाको प्रतिकूल कार्य भएकोले अनुशासन सम्बन्धी कारवाही किन नगर्ने आजको मितिले ३ दिन भित्र स्पष्टिकरण पेश गर्नु भन्ने व्यहोरा उल्लेख भएको पत्र बुझाइएकोले स्पष्टिकरण पेश गर्दा चित्त बुझ्दो नभएको भनी नसिहत दिएको छ । पत्र प्राप्त भएको मितिले ७ दिन भित्र नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशन बमोजिम कर्मचारी संघको अध्यक्षको पदबाट राजिनामा दिई राजिनामा स्वीकृत भएको निर्णय समेत पेश गर्न जानकारी गराइएको छ । अन्यथा हदैसम्म को कारवाही गरिने व्यहोरा यसै पत्रबाट जानकारी गराइएको छ भन्ने व्यहोरा उल्लेख भएको मिति २०७०।७।५ को पत्र बुझाइएको छ उक्त पत्रको जवाफ दिन बाँकी नै छ ।

त्यसैगरी निवेदिका शुक्र थुलुङ्गसँग पनि २०७०।६।२४ गतेको ३ दिनभित्र स्पष्टिकरण पेश गर्नु भन्ने पत्र बुझ्न नमानेकोले इमेल मार्फत पठाइएकोमा स्पष्टिकरण पेश नगरिएकोले बैंकको कर्मचारी विनियमावली, २०६९ को नियम ८६(१)(क) बमोजिम नसिहत दिइएको छ । ने.रा.बैं.को निर्देशन बमोजिम तपाईंले कर्मचारी युनियनको पदाधिकारी भई काम गर्न नमिल्ने भएकोले पदाधिकारीबाट राजिनामा दिई स्वीकृत भएको निर्णय समेत पत्र प्राप्त भएको मितिले ७ दिन भित्र पेश गर्न तथा पेश नगरेमा हदैसम्मको कारवाही गरिने व्यहोरा जानकारी गराइएको छ भन्ने पत्र प्रेषित गरिएको छ ।

प्रत्यर्थी ने.रा.बैं. बाट जारी भएको निर्देशनको उक्त विवादित व्यवस्था नेपालको अन्तरिम संविधानको धारा १, १२(३)(च), १३, १८, १४३ ने.रा.बैं. ऐन, २०५८ को दफा ७९, श्रम ऐन, २०४८ को दफा १०, ५०, ५१, ५२, ५३, ७४, ट्रेड युनियन ऐन, २०४९ को दफा ३, ९क, १२ समेतसँग बाभिएको र ती हकमा अनुचित बन्देज लगाइएकोले प्रत्यर्थी ने.रा.बैं. बाट मिति २०७०।५।३० मा पत्र संख्या बैं.वि.नि/नीति/परिपत्र/कखग/०५/०७०/०७१ बाट जारी भएको निर्देशनको बुँदा नं. ३ को यस बैंकबाट जारी भएको एकीकृत निर्देशन २०७० को इ.प्रा. निर्देशनको बुँदा नं. ४ (कर्मचारीहरुले पालना गर्नुपर्ने आचरण सम्बन्धी व्यवस्था) मा देहाय बमोजिमको व्यवस्था थप गरिएको छ भनी “इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका संस्थापक वा संचालकका एकाघर परिवारका सदस्य वा एक प्रतिशत भन्दा कम संस्थापक शेयर धारण गर्ने शेयरधनीले सोही संस्थामा कर्मचारीको रुपमा कार्य गरेको अवस्थामा त्यस्तो कर्मचारी कुनै पनि कर्मचारी युनियनको पदाधिकारी भई कार्य गर्न हुँदैन” भन्ने व्यवस्था र उक्त व्यवस्थाको आधारमा आरम्भ स्पष्टिकरण माग गरिएको पत्र तथा नसिहत दिने गरि भएको भनिएको निर्णय, दिएको पत्र लगायत सो सम्बन्धमा भए गरिएको टिप्पणी आदेश, निर्णय, पत्र, पत्राचार लगायतका सम्पूर्ण काम कारवाहीलाई प्रारम्भतः अमान्य र शून्य घोषित गरी उल्लेखित निर्देशनको आधारमा कुनै कारवाही नगर्नु नगराउनु भन्ने प्रतिषेधको आदेश तथा कानुन बमोजिम गठन भएको ट्रेड युनियनमा निवेदकहरुको पदाधिकार यथावत प्रयोग गर्न दिनु

दिलाउनु भन्ने परमादेशको आदेश लगायत अन्य जो चाहिने उपयुक्त आज्ञा आदेश वा पुर्जि प्रत्यर्थीहरुको नाममा जारी गरी पूर्ण न्याय गरी पाउँ ।

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १२(३)(घ) ले संघ संस्था खोल्ने स्वतन्त्रताको प्रत्याभूत गरेको छ । उक्त संवैधानिक व्यवस्थाले प्रत्याभूत गरेको हक सोही संविधान र प्रचलित नेपाल कानूनको अधिनमा बाहेक अन्यथा हुन सक्ने हुँदैन । बैंकको संस्थापक शेयर धारण गर्ने व्यक्ति भएको भनेको कारणबाट उक्त हकलाई बन्देज लगाउन मिल्ने हुँदैन । यसरी संकटकालघोषणा हुँदा समेत निलम्बन नहुने भनी संवैधानिक प्रत्याभूति भएको अधिकार निर्देशनको आधारमा अन्यथा हुन किमार्थ पनि सक्तैन । संवैधानिक व्यवस्थालाई नै शून्य पार्ने गरी जारी भएको निर्देशनका विवादित व्यवस्था संविधानको धारा १ र १२(३)(घ) सँग प्रत्यक्ष रुपबाट बाझिएकोले प्रथम दृष्टिमा नै बदरभागी छ । समान अवस्था र हैसियतका व्यक्तिहरुलाई समान व्यवहार गरिने र कानूनको प्रयोग समान रुपबाट हुने भन्ने समानता सम्बन्धि सर्वमान्य अवधारणा हो । कानूनको समान संरक्षणको हकबाट कसैलाई पनि बञ्चित गर्न मिल्ने हुँदैन । निवेदक सरह योग्यता भई बैंकमा नोकरी गर्ने अन्य कर्मचारीले ट्रेड युनियनको पदाधिकारी हुन पाउने र केवल नगण्य संस्थापक शेयर परिवारका कुनै सदस्यको नाममा रहेको भनेको कारणबाट निवेदकहरुले ट्रेडयुनियनको पदाधिकारी बन्न नपाउने भनी रोक लगाएको निर्देशनको विवादित व्यवस्था विभेदकारी, स्वेच्छाचारी तथा समानताको सर्वमान्य सिद्धान्त समेतको प्रत्यक्ष विपरित हुनुका साथै अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १ र १३ सँग बाझिएकोले अमान्य र शून्य छ भन्ने समेत व्यहोराको यस अदालतसमक्ष पेश गरिएको रिट निवेदन पत्र ।

ज्योति विकास बैंक लि. नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ बमोजिम केन्द्रीय बैंकको नियमनमा रहने गरी बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ४७ को उपदफा (२) बमोजिम इजाजत पत्र प्राप्त विकास बैंक हो । यसको नियमनकारी निकाय भनेको नेपाल राष्ट्र बैंक हो । यस बैंकले इजाजत पत्र प्राप्त गर्दाको शर्त अलावा नेपाल राष्ट्र बैंक २०५८

तथा बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ बमोजिम नेपाल राष्ट्र बैंकबाट जारी नियम, विनियम, कार्यविधि, आदेश र निर्देशनहरूको पालना नगरेमा वा उल्लंघन गरेमा यस विकास बैंकले नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ बमोजिम कारवाही भोग्नुपर्ने हुन्छ । नेपाल राष्ट्र बैंकबाट प्राप्त निर्देशनहरूको पालना गर्नु गराउनु यस बैंकको प्राथमिक दायित्व हो । त्यही दायित्व यस बैंकले पुरा गरेको हो । रिट निवेदनको उल्लेखित व्यहोराको सन्दर्भमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ बमोजिम जारी मिति २०७०।१।३० को निर्देशनमा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट जारी एकीकृत निर्देशन २०७० इ.प्रा.नि.नं. ६ को विषय संस्थागत सुशासन सम्बन्धी व्यवस्थाको बुँदा नं. ६ को विषय संस्थागत सुशासन सम्बन्धी व्यवस्थाको बुँदा नं. ४ मा थपिएको “इजाजत पत्र प्राप्त संस्थाका संस्थापक वा सञ्चालकका एकाघर परिवारका सदस्य वा एकप्रतिशत भन्दा कम संस्थापक शेयर धारण गर्ने शेयरधनीले सोही संस्थामा कर्मचारीको रूपमा कार्य गरेको अवस्थामा त्यस्तो कर्मचारी कुनै पनि कर्मचारी युनियनको पदाधिकारी भई कार्य गर्नु हुँदैन” भन्ने निर्देशन जारी भएकोले निर्देशन विपरित संलग्न पदाधिकारी एवं वार्ता प्रतिनिधिसँग वार्ता हुन नसक्ने भएकोले उक्त नेपाल राष्ट्रबैंकको निर्देशन अनुकूलको ट्रेडयुनियनका पदाधिकारी तथा वार्ता प्रतिनिधिसँग मात्र वार्ता गर्न सकिने जानकारी गराइएको थियो । वार्ताको क्रममा नेपाल राष्ट्र बैंकले जारी गरेको उक्त निर्देशनको बारेमा निवेदक सनिराज श्रेष्ठलाई जानकारी गराउँदा निज उत्तेजित भई कम्पनी सचिव एवं कानून विभाग प्रमुख उपर दुर्व्यवहार गरेकोले निजलाई स्पष्टिकरण सोधिएको हो । निज सनिराज श्रेष्ठ आफू स्वयं संस्थापक र निजका पिता छत्रमान श्रेष्ठ सञ्चालक समेत भएकोले निजलाई ट्रेड युनियन पदाधिकारीबाट राजिनामा गर्न निर्देशन दिएको हो । निवेदिका शुक्र थुलुङका पिता पदम प्रकाश थुलुङ यस विकास बैंकका संस्थापक शेयरधनी भएकोले निजलाई समेत सोही व्यहोराको पत्राचार गरिएको हो । उक्त कार्यहरू यस विकास बैंकले प्रचलित विधि र प्रक्रिया अनुसार आफ्नो नियमनकारी निकाय नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशन पालना गर्ने सन्दर्भमा गरिएको हो । नेपाल राष्ट्र बैंक, २०५८ तथा बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को प्रस्तावनामा नै

नेपाल राष्ट्र बैंकलाई बैंकिङ्ग तथा वित्तीय प्रणालीको स्वस्थ विकासको लागि उपयुक्त नियमन निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्न, बैंक तथा वित्तीय संस्थाको स्थापना सञ्चालन व्यवस्थापन र नियमन गर्न सक्ने अधिकार दिएको छ । निवेदकको संविधान प्रदत्त समानताको हक हनन भएको छैन । निवेदकमध्येका सनिराज श्रेष्ठ स्वयम् आफै संस्थापक शेयरधनी हुन भने निजका पिता छत्रमान श्रेष्ठ बैंक सञ्चालक समितिका सञ्चालक सदस्य हुन । त्यस्तै निवेदिका शुक्र थुलुङका पिता पदमप्रकाश थुलुङ संस्थापक शेयरधनी हुन् । निवेदकहरु बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा २(च) दफा २(क ड) र दफा २(क च) को हैसियतका व्यक्ति हुन् । जबकि अन्य कर्मचारी सो हैसियतमा छैनन् । निवेदकहरुको अनुचित श्रम अभ्यास गर्ने मनसायले दायर रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ । माथि उल्लेख गरिए बमोजिम प्रचलित संविधान ऐन, कानून र नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशन पालना गरी संस्थागत सुशासनको अभिवृद्धिको लागि निवेदकहरुलाई यस बैंकले गरेका पत्राचारहरुले निवेदकहरुको कुनैपनि संवैधानिक एवं कानूनी हक हनन् नभएको र नेपाल राष्ट्र बैंकबाट २०७०।५।३० गते जारी निर्देशन, श्रम ऐन, २०४८, ट्रेड युनियन ऐन, २०४९ को दुरुपयोग कसैले नगर्न अनुचित श्रम अभ्यासका माध्यमबाट समग्र वित्तीय प्रणालीप्रति अविश्वास पैदा भई वित्तीय प्रणालीको जोखिम न्यूनिकरणको लागि संस्थापक शेयरधनी वा निजका परिवारका सदस्यले ट्रेड युनियन पदाधिकारी हुन नपाउने बन्देज सर्वसाधारण निक्षेपकर्ताको हित, सदाचार विश्वमा विकसित संस्थागत सुशासन अवधारणाहरु समेतका आधारमा जारी गरेकोले औचित्यहीन रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने व्यहोराको विपक्षी ज्योति विकास बैंक लि. केन्द्रीय कार्यालय समेतका तर्फबाट यस अदालतमा पेश भएको लिखित जवाफ ।

नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९(२) ले बैंकलाई आवश्यक विषयमा नियम तथा विनियम बनाउन र आवश्यक आदेश, निर्देशन तथा सूचना जारी गर्न सक्ने अधिकार दिएको छ । र बैंकिङ्ग क्षेत्रमा देखा पर्ने विकृति, विसंगति तथा समय सापेक्ष अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा प्रचलित बैंकिङ्ग अभ्यासलाई समेत सम्बोधन गर्नुपर्ने यस बैंकको कर्तव्य भएको हुनाले

आवश्यकता अनुसार बैंकले थप निर्देशनहरु जारी गर्ने गरेको छ । वर्षभरी जारी गरिएका निर्देशनहरुको संगालो एकीकृत निर्देशन आर्थिक वर्षको शुरुमा जारी गर्ने क्रममा एकीकृत निर्देशन २०७० जारी गरिएको हो । बैंकले जारी गरेको निर्देशनमा आवश्यकता अनुसार थपघट तथा संशोधन गर्ने क्रम चलिरहन्छ । सोही क्रममा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट २०७०।१।३० मा एकीकृत निर्देशन २०७० को इ.प्रा. निर्देशन नं. ६ संस्थागत सुशासन सम्बन्धी व्यवस्था अन्तरगतको बुँदा नं. ४ मा कर्मचारीले पालना गर्नुपर्ने आचरण सम्बन्धी व्यवस्था राखिएको छ । एउटै व्यक्ति वा एउटै परिवारको व्यक्ति दोहोरो भूमिका, हैसियत तथा दायित्व रहँदा सँगै बैंकभित्र विकृति तथा द्वन्द उत्पन्न हुने र यस्तो द्वन्दबाट सर्वसाधारण निक्षेपकर्ताको हित प्रतिकुल हुन जाने हुँदा सर्वसाधारण निक्षेपकर्ताको हितको संरक्षणका लागि उक्त निर्देशन जारी गरिएको हो । नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले नेपाल राष्ट्र बैंकलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाको नियमन गर्ने पूर्ण अधिकार दिएको छ । नेपाल राष्ट्र बैंकले कुनै नियम विनियम निर्देशन जारी गर्दा अन्तर्राष्ट्रिय प्रचलित मान्यता र सिद्धान्तलाई अनुसरण गर्दै आवश्यकता अनुसार जारी गर्ने गर्दछ । बहुसंख्यक जनताको निक्षेपबाट विश्वासको आधारमा चल्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थामा स्वार्थहरुको द्वन्दको अवस्था नहोस तथा बैंकिङ प्रणालीमा वित्तीय सुशासन लागू भई सुचारु रुपले सञ्चालन होस भन्ने प्रयोजनार्थ जारी गरिएको उक्त निर्देशनलाई विपक्षी निवेदकहरुले अन्यथा भन्दै आफ्नो हक अधिकारको हनन् भएको भन्ने कुरा उल्लेख गरेको निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने व्यहोराको विपक्षी नेपाल राष्ट्र बैंकको तर्फबाट पेश गरिएको लिखित जवाफ ।

प्रस्तुत रिट निवेदनमा रिट निवेदकको तर्फबाट विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता पूर्णमान शाक्य र विद्वान अधिवक्ता केदार प्रसाद कोइरालाले नेपाल राष्ट्र बैंक राष्ट्रको केन्द्रीय बैंकको साथै बैंक तथा वित्तीय संस्थाको नियमनकारी निकाय हो । नेपाल राष्ट्र बैंकले जारी गरेका निर्देशनहरु देशका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले पालना गर्नुपर्दछ । संस्थापक शेयरधनी उक्त प्रतिष्ठानको मालिक मानिन्छ । प्रतिष्ठानको संस्थापक शेयरधनीका परिवारका व्यक्तिहरु ट्रेड युनियनका पदाधिकारीभई धर्ना, आन्दोलन गर्नु वित्तीय सुशासनभित्र पर्न सक्तैन । हाल निवेदकहरुले बैंकको

स्वतन्त्र कर्मचारी संघबाट राजिनामा दिई स्वीकृत समेत भइसकेको छ भनी र नेपाल राष्ट्र बैंकको तर्फबाट विद्वान अधिवक्ताहरु रेशमराज रेग्मी र जुगलकिशोर कुशवाहले ट्रेड युनियन हक विशुद्ध मजदुर कर्मचारीको रुपमा श्रमजीवीको हक हो । यसलाई संस्थापक शेयरधनीसँग मिसाएर अतिरंजित बनाउनु हुँदैन । निवेदकहरुले ट्रेड युनियन पदाधिकारीबाट राजिनामा दिईसकेको हुनाले रिटको औचित्य सकिएको छ । रिट खारेजभागी छ भनी बहस गर्नुभयो ।

उपरोक्त बमोजिमको बहस जिकिर सुनी रिट निवेदनमा निवेदकहरुको मुख्य माग हेर्दा निवेदकहरु ज्योति विकास बैंकका कर्मचारी हुनुको साथ साथै सोही बैंकको ट्रेड युनियन स्वतन्त्र कर्मचारी संघको पदाधिकारी अध्यक्ष र कोषाध्यक्ष भएकोमा विपक्षी नेपाल राष्ट्र बैंकले मिति २०७०।१।३० गतेमा जारी गरेको एकीकृत निर्देशनको बुँदा नं. ४ अन्तरगतको कर्मचारीको आचरण सम्बन्धी निर्देशनका कारणले निवेदकहरुलाई त्यसै बैंकको ट्रेड युनियनको पदाधिकारी भई कार्य गर्न प्रतिबन्ध लागेकोले निवेदकहरुको संविधान प्रदत्त स्वतन्त्रताको हक, समानताको हक समेतको विपरित हुने गरी जारी गरिएको उक्त निर्देशन र सो निर्देशनका आधारमा निवेदकहरुलाई ट्रेड युनियनको पदाधिकारीबाट राजिनामा दिन भनी लेखिएको पत्र लगायतका काम कारवाहीहरु अमान्य र बदर घोषित गरी कर्मचारीको अलावा ट्रेड युनियन पदाधिकारी भै यथावत कामकाज गर्न दिनु भनी परमादेशको आदेश लगायत उपयुक्त आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने निवेदन माग रहेको देखिन्छ ।

विपक्षी ज्योति विकास बैंकबाट पेश गरिएको लिखित जवाफ हेर्दा उक्त ज्योति विकास बैंकको नियमनकारी निकाय भनेको नेपाल राष्ट्र बैंक हो । केन्द्रीय बैंकको निर्देशनहरुको पालना गर्नु गराउनु यस बैंकको प्राथमिक दायित्व हो । “इजाजत पत्र प्राप्त संस्थाका संस्थापक वा सञ्चालकका एकाघर परिवारका सदस्य वा एक प्रतिशत भन्दा कम संस्थापक शेयरधारण गर्ने शेयरधनीले सोही संस्थामा कर्मचारीको रुपमा कार्य गरेको अवस्थामा त्यस्तो कर्मचारी कुनै पनि कर्मचारी युनियनको पदाधिकारी भई कार्य गर्नु हुँदैन” भनी मिति २०७०।१।३० मा नेपाल राष्ट्र

बैंकबाट एकीकृत निर्देशन जारी भएकोले सोही निर्देशन बमोजिम कार्य गर्नका लागि निवेदकलाई जानकारी गराइएको हो भनी लिखित जवाफ पेश गरेको देखिन्छ ।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा नेपाल राष्ट्र बैंकद्वारा मिति २०७०।१।३० मा जारी गरिएको एकीकृत निर्देशनको परिपालनाको विषय समावेश भएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा यस अदालतसमक्ष प्रस्तुत रिट निवेदन परेपछि ज्योति विकास बैंक लि. स्वतन्त्र कर्मचारी संघबाट निवेदकहरु सनिराज श्रेष्ठ र शुक्र थुलुडले राजिनामा दिइ सो राजिनामा स्वीकृत गरिएको मिति २०७०।८।७ गतेको पत्रको फोटोकपी मिसिलमा पेश गरेको देखिएको छ । यसबाट निवेदकहरुको जिकिर कायम नरही रिट निवेदनको प्रयोजन समाप्त भएको देखिएकोले रिट खारेज हुने ठहर्छ । प्रस्तुत रिटको दायरी लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाइदिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छौं ।

न्यायाधीश

न्यायाधीश

इति सम्बत् २०७१ साल जेठ महिना १ गते रोज ५ शुभम् -----।

इजलास अधिकृत : महेन्द्रप्रसाद पोखरेल

कम्प्यूटर : विकेश गुरागाई